

Pünkösöd

Nem tudom én, miért, de a mi falunkban az Úrnapját jobban megtartották, mint a pünkösdi ünnepeket. Nem arról van persze szó, mintha a pünkösdot nem tartották volna meg kellő fénnel és – pihenéssel, de a pünkösdi ünnepeket elhomályosította még egy kicsit a húsvét messze néző ragyogása – áldozócsütörtök is volt közben –, és a pünkösdi ünnepeken jobban benne volt még a karokban, derekban a tavaszi hajrá fáradtsága. De Úrnapján a kalászba szökkent búzamezőkben hentergett már a szél, s a kertek és szőlők méhzsongásos csendjében vidámban flótázott a sárgarigó.

Talán az úrnap sátrak tették fényesebbé és közösebbé az Úrnapját? Nem tudom. Vagy talán csak az én messze emlékeimben látszik ez így? Lehetséges, de az bizonyos, hogy pünkösdkor nem volt semmiféle ajándékozás, semmiféle jókívánság sem kifelé, sem befelé a családban, és még a faluba tévedt koldus is tudta, hogy csak közönséges vasárnapi adományra számíthat.

Mindez azonban nem jutott volna eszembe, ha szombaton nem találkozom Kis Jancsi bácsival, aki a falu hivatásos koldusa volt, egyúttal a búcsújárásban is hivatásos előénekes. Jancsi bácsi általában elég rongyos volt, míg ünnepeken és búcsújáráskor sárga bársonynadrágot öltött, és hosszú somfabotját használta, amely alul hegyes szögben és felül rézkeresztben végződött. Ez a bot talán már magától is eltalált volna Andocsra vagy Segesdre, de pünkösdre elő sem vette – amit nagyon sajnáltam –, és látva Jancsi bácsi rongyait, arra gondoltam, hogy ez igazságtalanság... Miért csak karácsonykor meg húsvétkor kap tőlünk valamit... Különösen karácsonykor, amikor a levetett ruhák, ingek, kalács, egy üveg bor csomagját én nyújtottam át Jancsi bácsinak, s ilyenkor egészen boldognak éreztem magam.

– Valami itt nincs rendben – gondoltam pünkösöd előtt való szombaton, amikor a vacsora – kacsavér, aprólék, miegymás – már előrevetette a valódi első osztályú ebéd fényességét.

Jó vacsorához méltó csendesség lebegett az asztal felett, amikor eszembe jutottak Jancsi bácsi rongyai, s ezekkel a pünkösöd mostohasága, tehát megkérdeztem:

– Pünkösdkor miért nem adunk ajándékot, édesapám?

Apám letette a villát, megtörölte a száját, rám nézett, s tudtam már, mit fog mondani:

– Magyar ember, amikor eszik, nem beszél...

Hát ezt is mondta, aztán vacsora végéig hallgatunk, de nem szidott össze, hanem azt mondta:

– Nem szokás...

– Pünkösöd nem olyan nagy ünnep, mint a karácsony?

– Tulajdonképpen akkora. Honnan jutott ez eszedbe?

– Kis Jancsi bácsival találkoztam. Csupa rongy volt az inge... Azt mondja, beteg is volt...

Erre nem válaszolt senki.

– Hát – mondta később apám –, nem szokás... – aztán felállt, mintha valami eszébe jutott volna, és kiment. A vacsora pedig valahogy befejezetlen maradt...

Apám elment az istálló felé, s nagyanyám később azt mondta:

– A lámpát égve hagytam, olvasgathatsz, kisfiam.

Ez annyit jelentett, hogy egyedül akar maradni anyámmal, hát nem is tétováztam, mert én is egyedül akartam lenni.

Nálunk a vacsora mindig korán volt, s amikor kimentem a külső folyosóra, még inkább kései alkony volt, mint este. A fák már elvirágoztak a kertben, mégis mintha édes rügyszagot hozott volna a szél, összekeveredve a korhadó szalma s a rét hűvös füstszagával.

Apám az udvar végén az istálló előtt magyarázott valamit Pista bácsinak, aki kocsis volt, tehenes és mindenese, de az én szememben kiváló szánkófaragó, csapdaállító lószőrfonó... és tudja minden dolognak, egyszóval a barátom, aki néha fel engedett ülni valamelyik lóra, s ezen nagylelkűségét a vendégszivarokkal „honoráltam”...

Apám még mondott valamit, és Pista bácsi bólintott, majd legyintett, mintha azt mondta volna, hogy nem kell több magyarázat, a dolog el lesz intézve...

Azután apám kiment az utca felé, Pista bácsi pedig az istállóba.

Egyedül maradtam a homályban, s ekkor valami gondolat lepott meg, ami nem lehetett tiszta ügy, mert körülnéztem, mint aki egyedül akar lenni... Aztán elindultam a pince felé. A házban csend, csak a szívem dobogott..., amikor lesurrantam a kopott lépcsőkön. Kitapogattam az ajtónyílást, s onnét már sötétben is megtaláltam a homokba fektetett borosüvegeket. Egyet a hónom alá nyomtam, aztán fel a lépcsőkön.

A külső folyosón csend, de valahonnét mintha lovas közeledett volna sebes vágatában..., és szinte vártam, hogy mikor fordul be az udvarra, amikor kicsit megnyugodva kivilágosodott, hogy a dobogást nem ló okozza, hanem a szívem...

– Hű, de megijedtem – gondoltam, aztán teljesen

megnyugodva aldugtam az üveget a lugas indái közé, és bementem a házba.

– Lefekszem, nagymama...

– Jól van, kisfiam – mondta, aztán jobban megnézett. – Nincs valami bajod? Olyan rossz színed van...

– Álmos vagyok...

Nagymamám fejcsóválva nézett utánam, én pedig pár perc múlva mélyen aludtam, de azzal az elhatározással, hogy még sötéttel felkelek. Abban az időben nagymamával laktunk egy szobában, s ennek a korai kelésnek semmi akadálya nem volt, mert nagymamám nagyon mélyen aludt.

És bizonyos idő múlva – ami nagyon rövidnek tetszett – felébredtem. Nagymamám vidáman fújta a kását, én pedig hónom alá csapva ruháimat, cipőmet, kisurrantam a konyhába, ahol a vekker három órát mutatott. Pár perc múlva már az utcán voltam, aztán a kertek alá kerültem, és egyvágatában loholtam, kezemben a borosüveggel Jancsi bácsi „lakása” felé. Írhatnám persze azt is, hogy Jancsi bácsi „háza” felé, de minek írjam? Jancsi bácsinak nem volt háza, mert Jancsi bácsi nagyon szegény emberek rokona volt, aki az istállóban lakott egy Vica nevű jól táplált tehén tőszomszédságában. Vicán kívül még csak patkányok laktak az istállóban, akiket utáltam...

De akkor erre nem gondoltam, mert Jancsi bácsi már derűsen fogta kezében az üveget a meggyújtott olajmécses mellett, és szeme olyan éber volt, mintha nem is aludt volna.

– Nohát – mondta –, hát igazán, majd mondd meg otthon, hogy...

– Jancsi bácsi! – ijedtem meg. – Nem mondok meg semmit, mert ezt a bort én... csak úgy hoztam.

– Ilyent nem isznak a papok – vált meg hosszabb furulyázás után az üvegtől, s gyakorlott mozdulattal az ágy alá dugta, amikor csattant kívül a kiskapu...

– Bújj el valahová – suttozta –, hátha ide gyűn...

Megrettenve kerültem meg Vicát, és – a patkányokra gondolva – egy kis irtózással bújtam a jászol alá, miközben Jancsi bácsi elfújta a mécsset.

– Szép pünkösdi jó reggelt – mondta valaki, és ijedtemben még a patkányokat is elfeledtem, mert a hang Pista bácsi hangja volt.

– Hajnal van még, Pista fiam – ásított Jancsi bácsi. – Mi jót hoztál?

– Csak ezt a kis bort, Jancsi bácsi, meg egy kis csomagot. Valami ruhaféle van benne...

– Nahát! Fiam, igazán... Tedd le, fiam, oda a ládára. Aztán mondd meg, hogy...

– Nem mondok meg semmit Jancsi bácsi, csak annyit, hogy amit rám bízta, átadtam. A bort a gazdám küldi, a ruhafélét meg az asszonyok, de aligha nem egyik se tudja a másiktól, hogy küldtek magának valamit... Szóval ne köszönjön meg semmit! Érti!?

– Micsoda népek, micsoda népek – s Jancsi bácsi a gyújtó után kotorászott.

– Ne gyújtson világot, Jancsi bácsi. Sietek haza, a magam jószágát is el kell látni... Aludjon, hiszen alig hogy világosodik.

*

Igaza volt Pista bácsinak, mert csak akkor világosodott, amikor már hazaértem. Mélyen aludt még a ház, amikor – a konyhában levetkőzve – besurrantam nagymamám szobájába. És amikor már újra felmelegedtem az ágyban, csak akkor kezdtem el gondolkodni, s gondolataimban valami végtelen csend és valami végtelen jó érzés ringatott álomba, de mintha ennek az örömnak semmi előzmény nem lett volna.

*

Azóta tudom, hogy pünkösd valóban első osztályú ünnep, amely nem múlhatik el soha, mint ahogy nem múlhatik el a Szeretet, s nem múlhatnak el azok sem, akiket szerettem, s akiket az emberi lélek múlhatatlanságában örökké szeretek.

(1965)

*

Megjelent az Új Emberben, 1965. június 6-án. Tartalmazza az Emberpor (2003) és a Sárgarézt patkók (2007) c. kötetek.